

Obsah

Úvod	4
Náprava dyslexie	4
1/ Procvičování zrakového a sluchového vnímání	5
2/ Čtveřice písmen	7
3/ Nácvik zrakové a sluchové analýzy a syntézy	8
4/ Využití barevného rozlišení	11
5/ Metoda obrázkových kostek - kubusů	11
6/ Opisy tiskacího písma	13
7/ Orientace v textu a rozvíjení slovní zásoby	13
8/ Dýchání při čtení, čtení s přednesem	16
Poznámka k rychlosti čtení	16
Poznámka k dvojímu čtení	16
9/ Čtení s okénkem, ukazování v textu	18
Poznámka k ukazování v textu	18
Přehled metod používaných k nápravě jednotlivých obtíží	18
Poznámka k odrazu laterality ve čtení a psaní	19
Náprava dysortografie	20
1/ Rozklad a sklad slov	20
2/ Náprava nedodržování kvantity samohlásek	22
3/ Náprava vynechávání háčků	24
4/ Náprava záměn písmen	24
5/ Rozlišování dy, ty, ny a di, ti, ni	25
6/ Psaní dvojhlásky „ou“	26
7/ Chyby plynoucí z dyslalie	26
8/ Neschopnost aplikace mluvnických pravidel	27
Pravopis věty	27
Pravopis psaní vlastních jmen	27
Spojování slov do vět	27
Psaní měkkých a tvrdých slabik	28
Spodoba	29
Nácvik vyjmenovaných slov	29
Pády podstatných jmen	30
Slovesný tvar složený z několika slov	30
Komentované psaní	31
Poznámka k rychlosti psaní	32
9/ Náprava dysgrafických obtíží	33
Literatura	36
Přehled cvičných tabulek	37

Úvod

Přibližně 3-4 % naší populace jsou při svém vzdělávání znevýhodněna specifickými vývojovými poruchami učení.

Na pomoc těmto žákům byl v r. 1992 vydán Pokyn MŠMT ČR k zajištění péče o děti se specifickými vývojovými poruchami učení v základních školách (č. j. 23 472/92-21).

Nejčastějšími vývojovými poruchami učení jsou dyslexie a dysortografie. Ty se vyskytují nejen u dětí s neporušeným intelektem, jak by se mohlo zdát na základě některých definic, ale i u dětí mentálně postižených.

Nápravu dyslektických obtíží lehčího rázu může provádět učitel přímo v hodinách českého jazyka. Proto je nutné, aby se seznámil s nápravnými metodami a byl schopen je tvůrčím způsobem rozvíjet a přizpůsobovat potřebám žáků.

K tomu chce přispět i tento metodický materiál. Z četných nápravných metod uvádí ty, které se nejvíce osvědčily v běžné praxi i na zvláštní škole.

Současně s touto metodickou příručkou vycházejí jako samostatná publikace tabulky k procvičování, které jsou určeny především žákům. Bohatost námětů s využitím tištěného a psacího písma, včetně barevného rozlišení jednotlivých písmen, pomohou žákům odstranit obtíže, se kterými se při psaní a čtení potýkají. Požadované úkoly píší žáci na fólie.

Náprava dyslexie

Pro nápravu obtíží způsobených dyslexií se nám na zvláštní škole osvědčilo třídění Eduarda Veselého:

a) *chyby v základních čtenářských elementech* (fonémech, grafémech, artikulémech)

Neznalost nebo nedokonalá znalost písmen se projevuje záměnami, vadnou diferenciací, nepřečtením, později je příčinou zdlouhavé syntézy, zapomínání pořadí písmen ve slabikách, slovech, čímž je narušena znalost psané podoby slova.

b) *chyby v základních operacích čtenářského procesu*

Při oslabené analytico-syntetické schopnosti vznikají chyby ve čtení slabik a slov, je zaměňováno jejich pořadí apod.

c) *chyby psychogenního původu*

Mezi chyby psychogenního původu řadí např. čtenářský trysk s následnými jevy.

d) *chyby ve čtení intelektualizovaném, zvláště při pouchách integrace*

Chyby vyplývající z neporozumění textu zaviňují nejen to, že se žák sám neopraví, ale že se dopouští komolení, čte obtížně. Znovu zde připomínáme citát z jedněch osnov: „Žák lépe čte, když textu rozumí a lépe rozumí textu, když dobře ovládá techniku čtení“.

Je ovšem nutno poznamenat, že vyjmenované nedostatky se málodky vyskytují izolovaně, většinou tvoří komplex, jeden doprovází nebo podmiňuje druhý. Tak např. nedokonalá znalost písmen zaviňuje poruchu syntetického pochodu, čtení je nápadně pomalé, počet přečtených slov za minutu klesá pod 70 - 60, trpí čtení s porozuměním, neboť při dešifrovacím procesu uniká obsah atd.

Přehled nejčastěji používaných nápravných metod:

- 1/ procvičování zrakového a sluchového vnímání
- 2/ čtveřice písmen
- 3/ nácvik sluchové a zrakové analýzy a syntézy
- 4/ využití barevného rozlišení
- 5/ metoda využití obrázkových kostek - kubusů
- 6/ opisy tiskacího písma
- 7/ orientace v textu a rozvíjení slovní zásoby
- 8/ dýchání při čtení
- 9/ čtení s okénkem, ukazování v textu

1/ Procvičování zrakového a sluchového vnímání

Procvičování zrakového a sluchového vnímání je nutné provádět se žákem před začátkem vlastní nápravy čtení. Na zvláštních školách doporučujeme prodloužené používání tabulek pro smyslovou výchovu (Vladimír Linc: Tabulky k slabikáři Naše čtení pro 1. roč. ZvŠ).

Procvičování zrakového vnímání

a) orientace v prostoru

místnost (nahoře, dole, vpředu, vzadu, vlevo, vpravo, před..., za..., vedle, mezi)

osoba (části těla, levostrannost, pravostrannost)

sám u sebe (části těla, levostrannost, pravostrannost)

obrázek (co je nahoře, dole, vpředu, vzadu, vpravo, vlevo, od jednotlivin vést k pozorování celku)

Hry

Co se změnilo ve třídě? Co ubylo? Co přibylo?

Co se změnilo na spolužákovi? Co ubylo? Co přibylo?

b) hry na rozlišování

bludiště, doplňovačky, porovnávání, co je stejné, co se změnilo, co je (není) na druhém obrázku apod.

Dbáme na to, abychom dětem předkládali dobře zřetelné, srozumitelné obrázky, odpovídající jejich mentální úrovni.

c) skládání rozstříhaných obrázků

s předlohou - Vytvoříme si soubor dvojcíků stejných pohlednic, jednu různě rozstříháme a druhá slouží jako předloha.

bez předlohy - Opět lze výhodně použít pohlednic. Žákovi řekneme, co bude obrázek představovat: zvířata, město, krajiny s rybníkem, kytici apod. Je nutné, aby žák záměrně a pozorně vnímal jednotlivé prvky skládanek.

d) práce se stavebnicemi

obrázkové kostky - „kubusy“ - V první fázi žák skládá kostky přímo na obrázek, v další podle obrázku.

Skládání podle předloh: Boučkova stavebnice, Včelka, geometrické tvary, SEVA, LEGO aj.

Děti s nedokonalou zrakovou percepcí obvykle odmítají pracovat dle předlohy a skládají podle své fantazie. Je nutné důsledně dbát na skládání dle předlohy a učit dítě předlohu pozorovat; upravovat směr pozorování, naučit dítě porovnávat postavené s předlohou. Nezapomínejte kladně hodnotit přesnost práce!

e) různá rozlišovací cvičení - lota, pexesa, hra Křížovka aj.

Vedeme žáky k řazení zleva doprava, k třídění podle velikosti, tvaru i barvy.

Sledujte nabídku trhu a dětem hry obměňujte, je vítaná i výměna mezi třídami.

Cvičení zaměřená na zrakové vnímání doporučujeme provádět na začátku každé nápravné lekce jako „rozcvíčku“. Část dětí totiž neprošla průpravou mateřské školy, kde se v rámci přípravy na školu podobná cvičení provádějí.

Procvičování sluchového vnímání

Obvykle zjistíme, že někteří žáci nereagují na vyslovený pokyn či výzvu okamžitě, je nutné jim pokyn i několikrát opakovat. Jindy žák splní jen část pokynu. Musíme je učit „poslouchat“.

Nemluvíme příliš hlasitě, nezvyšujeme však hlas, jestliže dítě okamžitě neuposlechně. Dbáme na to, aby ve třídě nebyla zvuková kulisa - šum či hluk.

Vysvětlíme žákovi, proč je nutné, aby na náš slovní podnět reagoval okamžitě. Včas provedený úkol vždy pochválíme, dáme mu najevo, že jsme si toho všimli.

Jsou žáci, kteří reagují jen tehdy, vidí-li na učitelku. S těmito žáky postupujeme tak, že vyslovujeme pokyn přímo pro ně, tj. s jejich oslovením a čekáme s další činností, až na něj zareagují.

Žáky vedeme k soustředění a soustavně je zvykáme reagovat na náš první pokyn, neopakujeme jej.

Pro procvičování sluchového vnímání se rovněž osvědčuje zařazovat krátké chvilky předčítání. Ptáme se žáků na obsah, chválíme je, zapamatují-li si podrobnosti.

Hry

Posloucháme „ticho“, po 15 až 30 sekundách určujeme, jaké zvuky byly slyšet. Toto cvičení lze zařazovat i tehdy, když potřebujeme zkonzentrovat třídu k další práci.

Schováme zdroj zvuku (budík, zvoneček).

Jeden žák má zavázané oči a chytá v omezeném prostoru druhého, který zvoní zvonečkem.

Hledání předmětu dle intenzity zvuku, žáci mručí.

Na kukačku

Hadače postavíme tak, aby neviděl na třídu, a určíme, kdo bude kukat. Žáci si zakryjí ústa, aby nebylo vidět, kdo kuká. Hadač může chodit po třídě.

Na čísla

Hadač musí opustit třídu a každé dítě dostane své číslo. Po přivolání si hadač napíše čísla na tabuli a vyvolává. „Číslo“ se mu ozve libovolným způsobem. Žáci mají skloněné hlavy nad lavici. Uhádnuté „číslo“, tj. určení spolužáka podle hlasu, se smaže.

Obměna: čísla se nepíší, hadač si musí pamatovat, kterého žáka již uhodl.

Opakování rytmu (tleskání, bzučák, Orffovy nástroje)